

ALIMI GORNJEVRBASKE REGIJE IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Elvir DURANOVIĆ

Institut za islamsku tradiciju Bošnjaka
elvir.duranovic@iitb.ba

SAŽETAK: Autor je u ovom radu predstavio bošnjačke alime koji su svojim djelovanjem obilježili vrijeme između dva svjetska rata na području gornjevrbaske regije, odnosno u gradovima: Gornji Vakuf, Bugojno i Donji Vakuf. To su: Abdulah-ef. Mustajbegović, Redžeb-ef. Hegić, Muhamed-ef. Memić, Mustafa-ef. Merdžanić, Mustafa-ef. Basara, Mehmed-ef. Učambarlić, Muhamed-ef. Muftić i Salih-ef. Gudić. Svojim nesebičnim zalaganjem i radom u džematima, sibjan-mektebima, mektebi-ibritajama te osnovnim i srednjim školama, džematskim odborima i kotarskim povjerenstvima, ali i kroz organizaciju kurseva za imame te nadzorom nad radom imama i muallima, ovi alimi bili su nosioci cjelokupnog islamskog vjerskog života gornjevrbaske regije u ovom periodu.

Ključne riječi: bošnjački alimi, gornjevrbaska regija, Abdulah-ef. Mustajbegović, Redžeb-ef. Hegić, Muhamed-ef. Memić, Mustafa-ef. Merdžanić, Mustafa-ef. Basara, Mehmed-ef. Učambarlić, Muhamed-ef. Muftić, Salih-ef. Gudić

Uvod

Uspostavom Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca krajem 1918. godine brigu o vjerskom životu Bošnjaka muslimana na području gornjevrbaske regije vodilo je Vakufsko-mearifsko povjerenstvo sa sjedištem u Bugojnu. Do 1928. Povjerenstvo u Bugojnu obuhvatalo je džemate: Bugojno, Vesela kod Bugojna, Glavice kod Bugojna, Odžak kod Bugojna, Gornji Vakuf, Privor kod Gornjeg Vakufa, Voljice kod Gornjeg Vakufa, Donji Vakuf, Prusac i Kupres. Na osnovu *Uredbe o vođenju matica rođenih, vjenčanih i umrlih muslimana u Kraljevini Jugoslaviji* br. 6631 od 5. decembra 1927. godine, tokom 1928. godine organizirani su ispiti za buduće imame matičare, a već 1929. godine na području Vakufsko-mearifskog povjerenstva u Bugojnu osnivaju se

imamati, odnosno džemati u kojima su radili imami koji su, uz redovne imamsko-mualimske dužnosti, vodili i matične knjige Bošnjaka. Imamati su formirani u: Bugojnu, Glavicama, Odžaku, Donjem Vakufu, Gornjem Vakufu, Pruscu, Kupresu, Privoru, te Voljicu i Veseloj do 1933. godine kada su ova dva imamata pripojena, Voljice Gornjem Vakufu, a Vesela Bugojnu. Budući da su za imame matičare birani najučćeniji imami, ovi alimi bili su nosioci islamskog vjerskog i prosvjetnog života između dva svjetska rata na području gornjevrbaske regije. To su: muderis Abdulah-ef. Mustajbegović i muallim Redžep-ef. Hegić u Bugojnu, Muhamed-ef. Memić u Glavicama i Veseloj, Mustafa-ef. Merdžanić u Odžaku, hفز. Mustafa-ef. Basara u Donjem Vakufu; Mehmed-ef. Učambarlić u Pruscu;

Muhamed-ef. Muftić u Gornjem Vakufu te Salih-ef. Gudić u Privoru. Uz ovu ulemu o kojoj će u nastavku rada biti više riječi, spomenimo samo da su na području gornjevrbaske regije kraće vrijeme između dva rata djelovali i sljedeći alimi: Hasan-ef. Hadžiabdić u Voljicu kod Gornjeg Vakufa i Ahmet-ef. Ganibegović u Glavicama kod Bugojna.

Alimi Bugojna

Abdulah-ef. Mustajbegović

Abdulah-ef. Mustajbegović rođen je 11. novembra 1882. godine u Busovači u imućnoj gradskoj porodici. Prema podacima o precima koje je zabilježio na stranicama autobiografskih djela, otac mu se zvao Abdurahman, djed Mustafa, pradjed

Ahmed, a čukundjed Abdulah. Iz njegovog prezimena koje je dobio po djedu Mustafi vidljivo je da su njegovi preci bili begovi. Abdulahovi roditelji imali su devetero djece: sedam braće i dvije sestre. (Bejtić, 1975:334) Od njih devetero troje je završilo vjerske škole: Abdulah-ef., cijeli radni vijek proveo je u Bugojnu, Ragib-ef. je bio mujezin, a kasnije imam Sulejmanbegove džamije u Busovači te Mustafa-ef., svršnik Šerijatske sudačke škole, radio je na Kosovu i u nekim mjestima po Bosni i Hercegovini. (Čosić, 1978:103)

Osnovno obrazovanje Abdulah-ef. Mustajbegović završio je u rodnom mjestu, a onda je školovanje nastavio u Elči Ibrahim-pašinoj medresi u Travniku, koju su vodili vrsni muderisi iz čuvene travničke porodice Korkut. U Travničkoj medresi Abdulah-ef. školovao se punih šesnaest godina učeći orijentalne jezike koje je izvanredno savladao te slušajući predmete iz srednjeg i višeg obrazovnog programa pred muderisom Muhamedom Hazimom Korkutom (1824-1920) od kojeg je dobio idžazetnamu da može drugima predavati predmete koje je pred njim slušao. (Bejtić, 1975:335) Tokom školovanja u medresi Abdulah-ef. je povremeno, posebno tokom ramazana, radio kao imam po manjim mjestima u srednjoj Bosni.

Nakon završene Elči Ibrahim-pašine medrese u Travniku 1913. godine Abdulah-ef. je imenovan na dužnost muderisa Kositerovića medrese i imama Sultan-Ahmedove džamije u Bugojnu, gdje je ostao do smrti. (Duranović, 2006:88-89) Misijsko djelovanje Abdulah-ef. u Bugojnu odvijalo se u nekoliko pravaca. Budući da je bio imenovan na dužnost muderisa Bugojanske medrese u kojoj se u njegovo doba nije održavala redovna nastava, već povremeni kursevi za imame, Abdulah-ef. je u svojstvu predsjednika učestvovao u radu Komisije za polaganje stručnih i imamskih ispita. Iz izvještaja o održanim ispitima vidljivo je da je bio strog i da nije dopuštao da za imame budu imenovane osobe

koje to svojim znanjem ne zaslužuju. (Bejtić, 1975:335-336)

Uz dužnosti u Medresi, Abdulah-ef. je zajedno s Redžeb-ef. Heđićem radio kao muallim u reformiranoj mektebi-ibtidaiji u Bugojnu koju su bošnjačka muslimanska djeca bila dužna pohađati prije upisivanja u osnovnu školu. Mektebi-ibtidaija bila je smještena u zgradi Bugojanske medrese, a Mustajbegović je u njoj predavao do 1929. godine, kada prelazi na dužnost vjeroučitelja u osnovnoj i srednjoj građanskoj školi.¹ Abdulah-ef. je bio primjer tradicionalnog alima koji se čvrsto držao svojih uvjerenja nastojeći ih prenijeti na svoje učenike. U arhivu Vakufsko-mearifskog povjerenstva u Bugojnu nalazi se dokument o saslušanju Abdulah-ef. Mustajbegovića jer je imao verbalni sukob s nekim nastavnikom. Naime, na nekom od časova nastavnik je govorio o tome da ima više bogova. Nakon što je saznao za to, Abdulah-ef. mu se suprotstavio tvrdeći da je samo jedan Bog. Uz to, svoje tradicionalno islamsko opredjeljenje potvđivao je zahtjevima da ženska djeca na nastavu vjeronauke u osnovnoj i građanskoj školi obavezno dolaze u maramama te da omladina i djeca ne bi trebali ići u kino budući da su sadržaji filmova bili moralno provokativni.² U obje škole, osnovnoj i srednjoj, Abdulah-ef. je predavao do 1933. godine.

Od dolaska u Bugojno 1913. godine do iza Drugog svjetskog rata, kada je počeo pobolijevati, Abdulah-ef. je bio imam i hatib Sultan-Ahmedove džamije. Dužnosti u džamiji obavljao je odgovorno i savjesno, a po ukazanim potrebama vodio je aktivnosti oko uređenja džamije i njenog harema. Abdulah-ef. je zaslužan što je Sultan-Ahmedova džamija 1938. godine među prvim vjerskim objektima gornjevrbanske regije osvjetljena električnom energijom. (Bejtić,

1975:336) Dvije godine kasnije krajem ramazana 1940. Abdulah-ef. je pokrenuo akciju za izgradnju šadrvana u haremu Sultan-Ahmedove džamije (Pohvalna akcija..., 1940:4). koji je završen 1942. godine³.

Uz vjersko-prosvjetni rad u džamiji, mektebu i školi, Abdulah-ef. je od dolaska u Bugojno bio član Vakufsko-mearifskog povjerenstva u Bugojnu koje se brinulo za cjelokupan vjerski život na području Bugojna, Gornjeg Vakufa, Donjeg Vakufa, Kupresa i Prusca.

Pored svih dužnosti u Vakufskom povjerenstvu koje je savjesno obavljao, Abdulah-ef. se bavio pisanim radom na arapskom i turskom jeziku. U godinama između dva svjetska rata napisao je tri djela (Više: Bejtić, 1975:338-341):

1. *Kitab faraid al-islam* (Knjiga o islamskim farzovima), tj. knjiga o osnovnim islamskim dužnostima. Djelo je završeno krajem augusta 1926. godine. Radi se o autografu koji obuhvata 58 stranica. Nakon zahvale Allahu, salavata na časnog Poslanika, a.s., i potpisa autora, u uvodnom dijelu knjige stoji: "Kad sam uvidio da su svaki musliman i muslimanka dužni primjenjivati naredbe uzvišenog Alaha, a to su 54 zapovijesti (faraid), odlučio sam da ih saberem u jednu knjigu, da imam način za Božiju milost i oprost. Pa velim, a od Allaha molim uspjeh i uputu..." (Bejtić, 1975:338)

Mustajbegović je u ovom djelu sakupio propise o osnovnim islamskim dužnostima na način da prvo spomene vjersku dužnost, recimo klanjanje namaza, a potom navede kur'anske ajete i hadise o toj temi. Knjiga je završena 25. augusta 1926. (Bejtić, 1975:338)

pitanju nastave u osnovnoj školi 1930. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

³ "Izvještaj o gradnji šadrvana pred džamijom u Bugojnu 1942. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

¹ "Izvještaj o nastavi vjeronauke na području Povjerenstva u Bugojnu 1937. godine", Arhiv KVMP (AKVMP) Medžlis Islamske zajednice (MIZ) Bugojno.

² "Saslušanje Abdulaha Mustajbegovića po

2. *Risale-i adab* (Traktat o odgoju) Mustajbegovićev je autograf na turskom jeziku. Ima 89 paginiranih stranica. Sastoji se od četiri poglavlja koja su podijeljena u vrste. Uz citate iz Kur'ana i hadisa, ponegdje su u tekst uvršteni stihovi na arapskom i turskom jeziku. Djelo je završeno u jesen 1927. godine. (Bejtić, 1975:340)
3. *Turki wa bosnarwi lugat* (Tursko-bosanski rječnik) također je Mustajbegovićev autograf. Ima 69 nepaginiranih stranica. Radi se o samostalnom, originalnom leksičkom djelu koje sadrži 5.000 riječi. Rječnik je dovršen 6. aprila 1928. (Bejtić, 1975:341)

Abdulah-ef. se ženio dva puta. Prvi put bio je oženjen Dževahinom iz čuvene zeničke porodice Tarabar. Nakon njene smrti oženio se iz Čehajića kod Donjeg Vakufa iz ugledne porodice Imširpašić. S drugom ženom imao je jednu kćer. (Bejtić, 1975:336)

Abdulah-ef. Mustajbegović bio je ličnost od velikog ugleda na području gornjevrbske regije između dva svjetska rata. Savjestan Bošnjak koji je, iako je bosanski jezik 1907. godine bio ukinut, 1928. godine pisao djelo u kojem spominje bosanski jezik. Bio je veliki alim i učenjak iza kojeg su ostala sačuvana tri napisana djela. Umro je 1957. godine, a ukopan je pored minareta njegove Sultan-Ahmedove džamije u Bugojnu.

Redžep-ef. Hegić

Redžep-ef. Hegić rođen je 1878. godine. Završio je Kuršumli medresu

u Sarajevu i Darul-muallimin.⁴ U Islamskoj zajednici je zaposlen od 1910. godine. Tokom 1913. i 1916. godine Redžeb-ef. je u prostorijama Bugojanske medrese vodio kurs za sibjan-muallime. Kurs je trajao dva mjeseca, a nastava se održavala dva dana sedmično, nedjeljom i četvrtkom, po tri nastavna sata. Nastavu je pohađalo 18 polaznika. Predsjednik Komisije na završnim ispitima bio je muderis Abdulah-ef. Mustajbegović.⁵ Godine 1928. i 1929. bio je vršilac dužnosti predsjednika Vakufskog povjerenstva u Bugojnu. Do 1929. godine zajedno s Abdulah-ef. Mustajbegovićem radio je kao drugi muallim u bugojanskoj mektebi-ibtidaiji, a od ove godine imenovan je za prvog muallima.⁶ Početkom 1930-ih biran je u mjesni odbor "Gajreta" u Bugojnu. (Izveštaj glavnog odbora..., 1932:179) Na dužnost vjeroučitelja u osnovnoj školi u Čipuljiću kod Bugojna imenovan je 1934. godine. (Promjene u redovima..., 1934:6) Kao vrstan muallim Redžeb-ef. bio je član "Udruženja muallima Ulema-medžlisa" u Sarajevu, a 1936. godine biran je za potpredsjednika upravnog odbora ovog udruženja. (Skupština Udruženja..., 1936:6) Umjesto Muhamed-ef. Memića, od školske 1939/40. imenovan je na dužnost vjeroučitelja islamske vjeronauke u Građanskoj (srednjoj) školi u Bugojnu.⁷

Kao odličan muallim posvećen vjerskom prosvjećivanju bošnjačke muslimanske djece Redžeb-ef. Hegić uživao je veliki ugled među džematlijama Bugojna i cijele gornjevrbske regije. Umro je 1969. godine, a ukopan je u haremu Sultan-Ahmedove džamije u Bugojnu pored svog dugogodišnjeg radnog kolege muderisa Abdulah-ef. Mustajbegovića.

Muhamed-ef. Memić

Muhamed-ef. Memić, sin Sulejman-ef., rođen je 8. jula 1895. godine u Veseloj kod Bugojna. Nakon završene medrese, iz njegovog personalnog dosjea nije jasno koju medresu je pohađao, i odsluženog vojnog roka, Muhamed-ef. je po tevdžihnama 1925. godine⁸ imenovan na dužnost imama u džematu Vesela kod Bugojna umjesto oca Sulejman-ef. Budući da je dokumente iz medrese bio izgubio, s ciljem provjere njegovih kompetencija, Vakufsko povjerenstvo u Bugojnu je 25. septembra 1925. godine organiziralo imamski ispit kojeg je Muhamed-ef. Memić uspješno položio. Ovaj ispit kasnije mu je služio umjesto svjedodžbe o završenoj medresi.⁹ Svoje poznavanje temeljnih islamskih nauka Muhamed-ef. potvrdio je i poslije pohađanja imamskog tečaja uspješno položivši ispit 30. juna 1927. godine iz predmeta: kira'et Kur'ana, islamsko vjerovanje, ibadat, ahlak, povijest islamske vjere, propisi o braku, propisi i postupak oko umrle osobe, čitanje i pisanje ćirilicom i latinicom, računanje, poznavanje autonomnog štatuta (Ustava Islamske zajednice), poznavanje knjiga matica i administracije te arapski i turski jezik pred muderisom Mustajbegovićem i ispitnom komisijom Vakufskog povjerenstva u Bugojnu. Za položeni ispit dobio je svjedočanstvo koje je uneseno u njegov personalni dosje.¹⁰ Nakon donošenja *Uredbe o vođenju matica rođenih, vjenčanih i umrlih muslimana u Kraljevini Jugoslaviji* br. 6631 od 5. decembra 1927. godine, Muhamed-ef. je u Kotarskom šerijatskom sudu u Bugojnu 24. septembra 1928. godine položio imamski matičarski ispit nakon čega je dekretom reisul-uleme Džemaludina Čauševića br. 116/28

Muhamed (Sulejman), AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁹ "Uverenje br. 523/25 od 25. septembra 1925", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹⁰ "Svjedočanstvo br. 361/28 od 30. juna 1928", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴ "Iskaz o zaposlenim imamima i muallimima na području Povjerenstva 1929. godine, AKVMP, MIZ Bugojno.

⁵ "Iskaz o muallimu i sibjan muallimima koji će pohađati kurs ovoga kotara 1913. godine"; "Izveštaj o organizaciji kursa za sibjan muallime 1916. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

⁶ "Iskaz o mektebi ibtidaijama 1929.

godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

⁷ "Izveštaj o nastavi vjeronauke na području Povjerenstva u Bugojnu 1937. godine", AKVMP, MIZ Bugojno. Također vidi: *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, Arhiv Islamske zajednice u BiH (AIZBIH), Gazi Husrev-begova biblioteka (GHB).

⁸ "Tevdžih-nama", *Personalni dosje Memić*

od 28. septembra 1928. godine postavljen za imama matičara u džematu Vesela.¹¹ Na dužnosti imama, hatiba, sibjan-muallima i matičara u Veseloj Muhamed-ef. je ostao do 1933. godine kada je odlukom Ulema-medžlisa u Sarajevu br. 77/33 od 16. augusta 1933. godine imamat u Veseloj pripojen imamatu Bugojno.¹² Ukidanjem imamata u Veseloj Muhamed-ef. Memić ostao je bez radnog mjesta, zbog čega ga je Ulema-medžlis u Sarajevu imenovao za imama u Čapljini. Budući da je bio dobar imam te da je savjesno i odgovorno obavljao povjerene mu dužnosti, vođstvo Vakufskog povjerenstva u Bugojnu nije se složilo s odlukom Ulema-medžlisa o premještanju Muhamed-ef. Memića u Čaplinu. S obzirom na to da je džemat Vesela imao džamiju i mekteb, a odlukom Ulema-medžlisa ostao je bez imama i muallima, Povjerenstvo u Bugojnu tražilo je od Ulema-medžlisa da Muhamed-ef. Memića imenuju pomoćnim imamom u ovom džematu. To je za predsjednika Povjerenstva bilo posebno važno jer je, kako je naglasio u dopisu, ovaj džemat bio okružen hrvatskim i srpskim življem što je zahtijevalo da se na mjesto imama postavi učen čovjek poput Muhamed-ef. Memića.¹³ I stvarno, Muhamed-ef. je ostao u Veseloj do 1935. godine kada je odlukom Ulema-medžlisa u Sarajevu imenovan za džematskog imama, vjeroučitelja, hatiba, muallima, matičara i imama u džematu Brnjavci kod Prnjavora. Međutim, Muhamed-ef. Memić dogovorio se s Abdulah-ef. Ganibegovićem, tadašnjim imamom

u Glavicama kod Bugojna, da zamijenjene radna mjesta, što je Abdulah-ef. prihvatio, tako da je do kraja 1935. godine Ulema-medžlis u Sarajevu Abdulah-ef. Ganibegovića postavio za džematskog imama i matičara u Brnjavici kod Prnjavora, a Muhamed-ef. Memića za džematskog imama i matičara u Glavicama kod Bugojna. Uz to, Muhamed-ef. je imenovan za vjeroučitelja u osnovnoj školi u Kandiji kod Bugojna,¹⁴ a umjesto Abdulah-ef. Ganibegovića od 1936. godine postavljen je i za vjeroučitelja u osnovnoj školi i građanskoj školi u Bugojnu, gdje je ostao do 1939. godine.¹⁵ Nakon imenovanja na dužnost imama u Glavicama Muhamed-ef. je službenu zakletvu položio 28. februara 1936. godine.¹⁶ Obim poslova koje je imenovanjem na dužnost džematskog imama u Glavicama počeo obavljati u odnosu na dužnost pomoćnog imama u Veseloj u značajnoj mjeri se povećao. Prema dopisu Vakufskog povjerenstva u Bugojnu iz 1937. godine Muhamed-ef. je te godine vršio dužnost vjeroučitelja u narodnim osnovnim školama u Bugojnu (8 časova), Kandiji (1 čas) i građanskoj školi u Bugojnu (8 časova); predavao je u sibjan-mektebu u Glavicama sedmično 12 časova; uspješno je obavljao i poslove imama, hatiba i matičara u džematu.¹⁷ Muhamed-ef. je vrijedno izvršavao postavljene mu dužnosti u džematu Glavice do 1946. godine kada je zbog zdravstvenih razloga uputio molbu Ulema-medžlisu u Sarajevu za penziju.¹⁸ Molbi je udovoljeno i Muhamed-ef. je penzionisan na sjednici Ulema-medžlisa

održanoj 8. februara 1947. godine.¹⁹ Nakon penzionisanja Muhamed-ef. se vratio u rodnu Veselu gdje je u porodičnoj kući živio do 1954. godine kada je penzionisan tadašnji džematski imam u Veseloj hafiz Abdulah-ef. Terzić. Njegovim odlaskom iz Vesele ostalo je upražnjeno mjesto imama, pa je Muhamed-ef., preko Vakufskog povjerenstva u Bugojnu uputio molbu Ulema-medžlisu da mu odobri privremeno vršenje imamske i muallimske službe u džematu Vesela.²⁰ Budući da Ulema-medžlis iza Drugog svjetskog rata nije imao na raspolaganju mnogo mlađih kvalifikovanih imama, ovlastio je Muhamed-ef. da honorarno vrši dužnost imama u Veseloj²¹ što je on činio do početka 1958. godine. Smrću bugojanskog muderisa Abdulah-ef. Mustajbegovića 1957. godine kraće vrijeme imamsku službu u Sultan-Ahmedovoj džamiji u Bugojnu obavljao je hafiz Zakir-ef. Kaniža da bi nakon njegovog odlaska s te dužnosti krajem 1957. godine na istu od 1. marta 1958. godine bio postavljen Muhamed-ef. Memić.²² Ulema-medžlis je potvrdio njegovo imenovanje za imama Sultan-Ahmedove džamije 1961. godine. Nakon radnog i životnog vijeka posvećenog Islamskoj zajednici i džematlijama, Muhamed-ef. Memić je umro dvije godine kasnije, 1963. Ukopan je u Veseloj.

Mustafa-ef. Merdžanić

Mustafa-ef. Merdžanić, sin Alije, rođen je 1876. godine u Fojnici. (Duranović, 2010:92) Nakon osnovnog obrazovanja školovanje je nastavio u

¹¹ "Dekret gospodinu Muhamedu Memiću, imamu u Veseloj", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹² "Odluka o ukidanju imamata u Veseloj u Voljicu 1933. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

¹³ "Odluka o postavljanju Muhameda Memića za imama u Čapljini 1933. godine", AKVMP u Bugojnu.

¹⁴ "Popunjenje upražnjenog mjesta vjeroučitelja Drž. Osnovne škole u Kandiji srez Bugojno – Ulema medžlis br. 3223/35 od 26. oktobra 1935", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*,

AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹⁵ "Izveštaj o nastavi vjeronauke na području Povjerenstva u Bugojnu 1937. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

¹⁶ "Službenički list Muhameda Memića", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, br. 273. AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹⁷ "Vakufskoj direkciji u Sarajevu, br. 446/37 od 26. novembra 1937", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹⁸ "Molba od 9. novembra 1946", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

¹⁹ "Ulema-medžlis u Sarajevu br. 25", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²⁰ "Ulema medžlisu za BiH /Putem vakufskog povjerenstva u Bugojnu", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²¹ "Dopis Ulema medžlisa br. 177/55", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²² "Dopis Ulema medžlisa u Sarajevu br. 2004/57", *Personalni dosje Memić Muhamed (Sulejman)*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

medresi u Fojnici²³ gdje je pohađao nastavu pred muderisom hafizom Husni-ef. Numanagićem. (Buljina, 1983:693) U službi u Islamskoj zajednici je od 1902., mada je dekret dobio 1903. godine kada je postavljen na dužnost sibjan-muallima u Merdžanićima kod Fojnice.²⁴ Još dok je radio u Fojnici 1910. godine učlanio se u "Muslimansko muallimsko i imamsko društvo" osnovano godinu ranije u Sarajevu. (U Muslimansko..., 1910:3) Nakon toga postavljen je za imama i muallima u džematu Odžak kod Bugojna. Zajedno s drugim imamima u Bugojnu je završio tečaj za imama i sibjan-muallima. Uz imamsko-muallimske obaveze u džematu između dva rata predavao je vjeronauku u narodnim osnovnim školama u Odžaku i Gračanici.²⁵ Svoj društveni angažman potvrdio je izborom za predsjednika mjesnog odbora "Gajreta" u Odžaku 1930. godine. (Novi odbor..., 1930:5) Penzionisan je 1960. godine, a na mjestu imama džamije u Odžaku naslijedio ga je sin Idris. Umro je 1966. godine. Ukopan je u haremu džamije u Odžaku. (Duranović, 2010:92)

Alimi Donjeg Vakufa

Hafiz Mustafa-ef. Basara

Mustafa-ef. Basara rođen je krajem XIX stoljeća u uglednoj porodici Basara u Donjem Vakufu. Nakon osnovnog školovanja upisao je ruždiju, a potom i Darul-muallimin u Sarajevu koji je s dobrim uspjehom završio 1912. godine.²⁶ Naredne, 1913. godine postavljen je na dužnost prvog muallima mektebi-ibtidaije u Dolovima kod Tuzle²⁷ gdje je ostao do

početka 1919. godine kada, nakon smrti muallima Ibrahim-ef. Abđagića, prelazi na dužnost prvog muallima mektebi-ibtidaije u rodnom Donjem Vakufu.²⁸ Iste 1919. pohađao je Učiteljski tečaj za muallime u Sarajevu. (Hujdurović, 1919:3) Bio je član upravnog odbora "Udruženja imama matičara" u Sarajevu (Skupština imama-matičara..., 1935:4), a tokom 1930-ih godina jedno vrijeme djelovao je kao "Gajretov" povjerenik u Donjem Vakufu. (Gajretova organizacija, 1938:150) Uz to, hafiz Mustafa-ef. bio je i politički aktivan. Pred izbore u Kraljevini SHS 1927. godine obilazio je sela oko Donjeg Vakufa ugitujući za Narodnu radikalnu stranku što mu je zamjerio Hamid Kurbegović, narodni poslanik Jugoslovenske muslimanske organizacije. (Kurbegović, 1927:5) U službi u Islamskoj zajednici ostao je do 1941. godine.

Mehmed-ef. Učambarlić

Mehmed-ef. Učambarlić, sin Alije, rođen je 16. marta 1884. godine u Pruscu. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu nakon čega odlazi na školovanje u Hadži Ali-begovu medresu u Travniku gdje ostaje devet godina.²⁹ U službi u Islamskoj zajednici je od 1908. godine,³⁰ a prvo zaposlenje imao je u Glamoču gdje je postavljen za imama i muallima. Tokom trogodišnjeg boravka u Glamoču Mehmed-ef. se i oženio. Nakon što je ostalo upražnjeno mjesto Dizdareve (gradske) džamije u Pruscu, Mehmed-ef. je postavljen na dužnost imama i muallima ove džamije. Vrijedno radeći, posebno u svojstvu muallima, ostao je u Dizdarevoj džamiji do kraja Prvog svjetskog rata

kada je imenovan za imama Ahmed Fadil-pašine džamije u Kupresu gdje je sedam godina uspješno djelovao na vjerskom prosvjeđivanju muslimana kupreškog kraja. (Kaniža, 1970:536) Nakon usvajanja *Uredbe o vođenju matičara rođenih, vjenčanih i umrlih muslimana u Kraljevini Jugoslaviji* i osnivanju imamata, Mehmed-ef. je vraćen u Prusac i postavljen za džematskog imama matičara u Pruscu. Zajedno s hafizom Mustafa-ef. Basarom jedno vrijeme je bio član upravnog odbora "Udruženja imama matičara" u Sarajevu. (Skupština imama-matičara..., 1935:4) Uz službu matičara, Mehmed-ef. Učambarlić bio je imam Kafijine džamije u Pruscu, a pred kraj službe i imam glavne prusačke Handanagine džamije, prvi muallim mektebi-ibtidaije te vjeroučitelj u osnovnoj školi u Pruscu. (Kaniža, 1970:536) Mehmed-ef. je bio veliki aktivista na prosvjeđivanju muslimana. Još kao mlad imam u Pruscu, 1916. godine vodio je kurs za sibjan-muallime. Ovaj kurs pohađalo je osam sibjan-muallima.³¹ Neposredno prije Drugog svjetskog rata u Izvještaju o upisu djece u osnovnu školu u Pruscu školske 1940/41. godine Mehmed-ef. Učambarlić navodi da je od 77 djece koja su trebala biti upisana u osnovnu školu te godine upisano svega 14 i to 7 muških i 7 ženskih učenika. O svom angažmanu na širenju prosvjete među Bošnjacima Prusca on je napisao: "...Potpisani imam iskorištava svaku zgodnu priliku, prikazujući roditeljima važnost prosvjete i pismenosti i nagovara ih da daju i šalju mušku i žensku djecu redovno u školu. Kao što vidite ovakve pouke imaju slabog uticaja na zaostalost i konzervativnost ovog svijeta".³² Vrhunac Mehmed-ef.

²³ "Spisak učenika sa zaključnog ispita u Medresi u Fojnici 1895/1896", ZM-2-251/1869, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²⁴ "Iskaz o zaposlenim imamima i muallimima na području Povjerenstva 1929. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

²⁵ "Iskaz o zaposlenim imamima i muallimima na području Povjerenstva 1929. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

²⁶ *Spisak vjerskih službenika uzetih u*

predbilješku iz 1912-15, redni broj 201, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²⁷ "Slavnom kot. vakuf. Mearif. Povjerenstvu u Bugojnu", UM-9-2226, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²⁸ "Vakuf. Mearif. Sabor. Odboru u Sarajevu", UM-9-2226, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

²⁹ "Uvjerenje o kretanju u službi vjerskog službenika Ulema-medžlis, br. 943 od 12. juna 1952", *Personalni dosje Učambarlić*

Mehmed (Alije) Gornji Vakuf, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

³⁰ "Iskaz o zaposlenim imamima i muallimima na području Povjerenstva 1929. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

³¹ "Izvještaj o organizaciji kursa za sibjan muallime 1916. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

³² "Izvještaj o upisu djece u osnovnu školu u Pruscu 1940/41. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

vjersko-prosvjetnog rada predstavlja sekcija hifza koju je u Pruscu organizirao 1935. godine. Za ovu sekciju on je izabrao sedmero najbolje djece, a od njih sedmero troje je uspješno završilo hifz 1937. godine. (Kaniža, 1970:536) Tokom Drugog svjetskog rata Mehmed-ef. je vodio u Pruscu akciju za pomoć nastradalim u naselju Podgrab kod Pala. (Prusac za postradale..., 1943:4) U službi u Islamskoj zajednici ostao je do 1947. godine kada je penzionisan.³³ Dugo godina nakon toga radio je kao povremeni imam u Pruscu, a 1962. godine od Starješinstva IVZ u Sarajevu dobio je i odobrenje da može nositi ahmediju na javnim mjestima.³⁴ Umro je 1970. godine u Pruscu, gdje je i ukopan.

Alimi Gornjeg Vakufa

Muhamed-ef. Muftić

Muhamed-ef. Muftić rođen je u drugoj polovini XIX stoljeća u Gornjem Vakufu. Osnovno obrazovanje završio je u rodnom gradu nakon čega je upisao Kuršumli-medresu gdje mu je predavao Mehmed-ef. Muftić, sin prvog reisul-uleme Hadžiomerovića. Uporedo sa školovanjem u Kuršumliji završio je i Darul-muallimin.³⁵ Po okončanju školovanja dekretom Zemaljskog vakufskog ravnateljstva br. 232 od 28. januara 1901. godine primljen je u službu u Islamsku zajednicu.³⁶ Od 1. oktobra 1910. godine do 1914.

radio je kao drugi muallim u mektebi-ibtidaiji u Gornjem Vakufu³⁷ iza čega je postavljen za prvog muallima mektebi-ibtidaije i vjeroučitelja u narodnoj osnovnoj školi u Kupresu. Nakon pet godina provedenih u Kupresu, zbog narušenog zdravlja i teške materijalne situacije, zatražio je od Ulema-medžlisa premještaj u Posavinu ili Banjaluku.³⁸ Ulema-medžlis mu je djelimično izašao u susret postavivši ga za prvog muallima ženske mektebi-ibtidaije u Travniku.³⁹ Na ovoj dužnosti ostao je samo godinu dana budući da je Hasan-ef. Hadžiabdić, dotadašnji prvi muallim mektebi-ibtidaije u Gornjem Vakufu, početkom 1920. godine dao ostavku na dužnost muallima, pa su se mještani iz Gornjeg Vakufa obratili Muhamed-ef. Muftiću s molbom da on preuzme dužnost prvog muallima u ovom gradu, što je i učinjeno.⁴⁰ Od 1920. do 1941. godine Muhamed-ef. Muftić radio je kao prvi muallim mektebi-ibtidaije i vjeroučitelj u školi, a od 1928. godine kao džematski imam matičar u Gornjem Vakufu.⁴¹ Jedno vrijeme obavljao je i dužnost imama džamije Mehmed-bega Stočanina u istom gradu. (Postavljanja i premještaji, 1935:328) Penzionisan je 1942. godine.⁴² Umro je iste 1942. godine u Gornjem Vakufu, gdje je i ukopan.

Salih-ef. Gudić

Salih-ef. Gudić, sin Mustafe, rođen je 1897. godine u Privoru kod

Gornjeg Vakufa.⁴³ Nakon osnovnog obrazovanja koje je stekao u rodnom kraju Salih-ef. je upisao Šibića medresu u Banjaluci koju je pred murderisom Abdulah-ef. Kadunićem pohađao pet godina. Na zaključnom ispitu u Šibića medresi održanom 17. juna 1916. godine Salih-ef. je završavajući treći razred pokazao vrlo dobro znanje iz predmeta Izhar i Halebija.⁴⁴ Nekoliko mjeseci kasnije dekretom Ulema-medžlisa br. 3833/1916 od 3. decembra 1916. godine Salih-ef. je postavljen, umjesto dotadašnjeg imama Mehmed-ef. Gudića, na mjesto imama i sibjanmuallima u svom rodnom Privoru u džamiji u Cvrču.⁴⁵ U Privoru je na dužnostima sibjanmuallima, imama, hatiba, vjeroučitelja u narodnoj osnovnoj školi u Dobrošinu kod Gornjeg Vakufa, te džematskog imama matičara ostao do 1946. godine kada je prešao u državnu službu. Radio je savjesno i odgovorno koliko je u onim teškim vremenima između dva rata u udaljenom Privoru bilo moguće. Ocjenjujući njegov rad u osnovnoj školi u Dobrošinu 21. juna 1939. godine nadzorni organ Ulema-medžlisa u Sarajevu, gosp. Izet Hamidović je zabilježio da Salih-ef. posjeduje dobre didaktičke i pedagoške sposobnosti, da je vrlo dobro predan poslovima vjeroučitelja te da mu je vladanje u službi i izvan nje bespriječno. U zaključku je gosp. Hamidović predložio Ulema-medžlisu da u granicama svojih mogućnosti

³³ "Uvjerenje o kretanju u službi vjerskog službenika Ulema-medžlis, br. 943 od 12. juna 1952", *Personalni dosje Učambarlić Mehmed (Alije) Gornji Vakuf*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

³⁴ "Vrhovno islamsko starješinstvo u FNRJ br. 2961/62 od 31. jula 1962", *Personalni dosje Učambarlić Mehmed (Alije) Gornji Vakuf*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

³⁵ Molba Muhameda Muftića svršenog darulmualiliminca, odnosno prvog muallima i vjeroučitelja u Kupresu za premještaj", UM-5-998/1919, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo; "Iskaz o zaposlenim imamima i muallimima na području Povjerenstva 1929. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

³⁶ Ibid.

³⁷ *Spisak vjerskih službenika uzetih u predbilješku iz 1912-15*, redni broj 5, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

³⁸ "Molba Muhameda Muftića svršenog darulmualiliminca, odnosno prvog muallima i vjeroučitelja u Kupresu za premještaj", UM-5-998/1919, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

³⁹ "Molba Muhameda Muftića I muallima ženske mektebi ibtidaije u Travniku", UM-5-895/1920, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁰ "Visokom Ulema-medžlisu putem vakuf. Mearif. Sabor. Odbora u Sarajevu br. 120 od 1.4.1920", UM-5-895/1920, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴¹ "Iskaz o džamijama na području

Povjerenstva 1932. godine", AKVMP, MIZ Bugojno.

⁴² "Žalba Muhameda Muftića džem. Imama u G. Vakufu radi nisko odmjerenе mirovine", R-VIS-3-540/1942, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴³ "Službenički list", *Personalni dosje Salih Gudić*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁴ "Iskaz Taleba u Šibića medresi u Banjaluci i ocjene koje su dobili na godišnjem zaključnom ispitu održanom dne 17/6 1916", ZM-1-40/1916, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁵ "Ulema-medžlis u Sarajevu dopis br. 2017/53 od 1. VII 1953", *Personalni dosje Salih Gudić*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

finansijski nagradi Salih-ef. Gudića ili da ga barem pismeno pohvali za njegov rad.⁴⁶

Salih-ef. je bio oženjen Nurom s kojom je imao petero djece: Mumin, Akif, Seid, Emin i Ajka, a s Tatlom je imao troje djece: Fatima, Tahir i Izet.⁴⁷ Nakon što mu je supruga Nura umrla na porođaju u martu 1937. godine, ponovo se oženio Mršić Tatlom 1937. godine.⁴⁸ Po završetku Drugog svjetskog rata Salih-ef. je napustio dužnost imama u Privoru i prešao u državnu službu u kojoj je nastavio raditi kao matičar do 1950. godine kada je ukinut matični ured u Privoru. Penzionisan je 1952. godine. Nakon penzionisanja ponovo je tražio od Ulema-medžlisa da ga postavi za honorarnog imama u Privoru jer

je džamija bila ostala bez imama.⁴⁹ Umro je u rodnom Cvrču u Privoru 1960. godine.

Zaključak

U ovom radu ukratko smo predstavili alime gornjeverbaskog regije koji su u periodu između dva svjetska rata bili nosioci cjelokupnog islamskog vjerskog i prosvjetnog života Bošnjaka ovog kraja. Djelujući u vrlo složenim i teškim okolnostima, imami Abdulah-ef. Mustajbegović, Redžeb-ef. Heđić, Muhamed-ef. Memić, Mustafa-ef. Merdžanić, Mustafa-ef. Basara, Mehmed-ef. Učambarlić, Muhamed-ef. Muftić, Salih-ef. Gudić nastojali su očuvati i prenijeti emanet vjere na nova pokoljenja. Iz njihovih životopisa jasno se prepoznaje i primarni

fokus Islamske zajednice u ovom periodu, a to je vjersko-prosvjetni rad u sibjan-mektebima, mektebi-ibtidajjama, medresi te osnovnim i srednjim školama. Uz to, u arhivu Kotarskog povjerenstva u Bugojnu sačuvani su dokumenti kao svjedočanstvo njihovog djelovanja na općem prosvjećivanju Bošnjaka ove regije. Alimi gornjeverbaskog regije spomenuti u ovom radu nisu žalili truda ni vremena da, radeći sedam dana u sedmici bez godišnjeg odmora, prenesu znanje o islamu na brojne mlađe generacije koje ih se do današnjih dana s poštovanjem sjećaju. Primjetno je također da niko od njih ni u poznim godinama nije odlazio u stvarnu penziju već su nastavljali služiti džematlijama do smrti, ostajući na taj način svijetli primjeri alimima koji su dolazili poslije njih.

⁴⁶ "Ocjena vjeroučitelja", *Personalni dosje Salih Gudić*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁷ "Izvadak iz kućne liste Gudić Salih",

Personalni dosje Salih Gudić, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁸ "Vjenčani list", *Personalni dosje Salih Gudić*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

⁴⁹ "Ulema medžlisu putem Vakufskog povjerenstva od 25. avgusta 1951", *Personalni dosje Salih Gudić*, AIZBIH, GHB biblioteka, Sarajevo.

Literatura

- Bejtić, Alija (1975). "Bugojanski mu-
deris Abdulah Mustajbegović i nje-
gov rad u orijentalnoislamskoj i alha-
mijado književnosti". *Život*, XXIV,
10, 334.
- Ćosić, Ćazim (1978). "Hadži Ragib
ef. Mustajbegović". *Glasnik VIS-a*,
XLI, 1, 103.
- Duranović, Elvir (2006). "Medresa Ha-
lil-bega Kositerovića u Bugojnu". *Novi
Muallim*, VII, 25, 88-89.
- (1940). "Pohvalna akcija bugojanskog
muderiza". *Jugoslavenski list*, 248, 4.
- (1932). "Izvještaj glavnog odbora srp-
skog muslimanskog društva Gajret o
radu u društvenoj godini 1931-32".
Gajret, XIII, 10, 179.
- (1934). "Promjene u redovima službe
I.V.Z.". *Islamski svijet*, III, 123, 6.
- (1936). "Skupština Udruženja muallima".
Islamski glas, II, 28, 6.
- Duranović, Elvir (2010). *Monografija
Bugojanskih džamija*, Bugojno: MIZ
Bugojno.
- Buljina, Halid (1983). "Fojnica i njena
medresa", *Glasnik VIS-a*, XLVI, 5, 693.
- (1910). "U Muslimansko muallimsko i
imamsko društvo". *Bošnjak*, XX, 11, 3.
- (1930). "Novi odbor u Odžaku (Srez
Bugojno)", *Večernja pošta*, IX, 2584, 5.
- Hujdurović, H. (1919). "Prosvjeta i škola.
Muallimsko pitanje", *Pravda*, II, 201, 3.
- (1935). "Skupština imama-matičara u Sa-
rajevu". *Islamski svijet*, IV, 158, 4.
- (1938). "Gajretova organizacija". *Gajret*,
XIX, 1, 150.
- Kurbegović, Hamid (1927). "U eri obzna-
ne". *Pravda*, VII, 15, 1927, 5.
- Kaniža, Zakir (1970). "Merhum Mehmed-
ef. Učambarlić". *Glasnik VIS-a*,
XXXIII, 9-10, 536.
- (1943). "Prusac za postradale u Podgra-
bu". *Osvit*, II, 64, 4.
- (1935). "Postavljanja i premještanja". *Gla-
snik IVZ-a*, III, 6, 328.

الموجز

علماء منطقة أعالي نهر فرباس بين الحربين العالميتين

إلفير دورانوفيتش

يقدم الكاتب في هذا المقال العلماء البشائقة الذين ميزوا بنشاطهم الفترة
بين الحربين العالميتين في منطقة أعالي نهر فرباس، أي في مدن غورني

Summary

ULAMA OF THE UPPER VRBAS REGION
BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Elvir DURANOVIĆ

The author here presents Bosniac ulama whose works have
marked the period between the two world wars in the region of

وقف وبوغوينو ودونبي وقف، وهم الشيخ عبد الله مستايبيغوفيتش، والشيخ رجب حاجيتش، والشيخ محمد ميميتش، والشيخ مصطفى مرجانيتش، والشيخ مصطفى بصارة، والشيخ محمد أوتشامبارليتش، والشيخ محمد مفتيتش، والشيخ صالح غوديتش. ومن خلال عملهم الدؤوب وتفانيهم في المساجد وكتاتيب الصبيان والكتاتيب الابتدائية، والمدارس الابتدائية والثانوية، ولجان جماعات المساجد والمديريات، ومن خلال تنظيم الدورات للأئمة والإشراف على عمل الأئمة ومعلمي التربية الإسلامية، كان هؤلاء العلماء حملة الحياة الدينية الإسلامية كلها في منطقة أعالي نهر فرياس في تلك الفترة.

الكلمات الرئيسية: العلماء البشانقة، منطقة أعالي نهر فرياس، الشيخ عبد الله مستايبيغوفيتش، الشيخ رجب حاجيتش، الشيخ محمد ميميتش، الشيخ مصطفى مرجانيتش، الشيخ مصطفى بصارة، الشيخ محمد أوتشامبارليتش، الشيخ محمد مفتيتش، الشيخ صالح غوديتش.

the Upper Vrbas, specifically in the following cities: Gornji Vakuf, Bugojno, and Donji Vakuf. Namely, these are: Abdulah-ef. Mustajbegović, Redžeb-ef. Hegić, Muhamed-ef. Memić, Mustafa-ef. Merdžanić, Mustafa-ef. Basara, Mehmed-ef. Učambarlić, Muhamed-ef. Muftić i Salih-ef. Gudić. Their selfless endeavors and work in their jamaats, sebyan maktabas, maktabi ibtidaiyyahs as well as in primary and in secondary schools, in jamaat boards, and in kotar committees. They also organised learning courses for imams and muallims. These 'alims were responsible for the Islamic religious life in the Upper Vrbas region in this period in its entirety.

Keywords: Bosniak ulama, Upper Vrbas region, Abdulah-ef. Mustajbegović, Redžeb-ef. Hegić, Muhamed-ef. Memić, Mustafa-ef. Merdžanić, Mustafa-ef. Basara, Mehmed-ef. Učambarlić, Muhamed-ef. Muftić, Salih-ef. Gudić